

Sammendrag av doktorgradsavhandlingar

Ralf Kauranen

Seriedebatt i 1950-talets Finland. En studie i barndom, media och reglering

Avhandling för graden politices doktor ved Sociologiska enheten, Åbo Akademi, Finland. Disputas i april 2008.

I avhandlingen granskas den debatt som fördes om seriemediet och serieläsandet i Finland från början av 1950-talet till början av 1960-talet. Serietidningen var då ett nytt medium och föranledde en oro beträffande barns läsvanor. "Seriefrågan" diskuterades i pressen och problematiken engagerade barnskyddsorganisationer och forskare, behandlades i riksdagen och undersöktes av en statlig kommitté. De olika debattuttrycken analyseras i studien. Avhandlingens teoretiska perspektiv är styrningsanalytiskt och bygger på diskussionen om regementalitet ("governmentality"). I studien granskas och beskrivs hur seriemediet, barndom och regleringen av dessa kom att definieras i behandlingen av det s.k. serieproblemet. Serierna definierades som ett problematiskt medium på ett flertal sätt. De huvudsakliga argumenten mot serierna var dels att de förstörde barns läsförmåga, dels att de budskap som serierna förmedlade till barnen var av fel slag. Enligt kritiken var serierna språkligt fattiga och innehållsmässigt alltför våldsamma. Följaktligen utgjorde serierna ett hot mot barnen. Barnen kom ur detta perspektiv att definieras som inkompetenta medieanvändare och i behov av skydd. I debatten upplyftes olika sätt att lösa och reglera problemet. Man undersökte problematiken och upplyste allmänheten om den, man försökte påverka serieutgivarna och man påkallade censur. Seriedebatten och den verksamhet som debattörerna ägnade sig åt ledde dock inte till synbara resultat, t.ex. ny lagstiftning eller förändringar i seriemarknaden.

Ändå dog debatten i början av 1960-talet. Problemet med de serieläsande barnen hantearades m.a.o. genom själva debatten. Samtidigt uteblev mera drastiska former av reglering. Ett övergripande, nutidshistoriskt syfte för analysen av den kunskap som skapades i debatten – dess varierande förståelse av seriemedium, barndom och reglering – är att erbjuda infallsvinklar till aktuella diskussioner om och farhågor angående barns mediebruk. Med fokus på bredden hos debattens uttryck och de diskursiva ramarna för problematiseringen av barns serieläsande ger avhandlingen perspektiv på den med jämna mellanrum uppdykande frågeställningen om barns mediebruk.

Kontakt: Ralf Kauranen, e-post: rkaurane@abo.fi

Inge Kvaran

Skilsmisse sett med barns øyne – barns sårbarhet og håndtering

Avhandling for graden dr. polit. ved Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU, Trondheim. Disputas i januar 2008.

Denne avhandlingen handler om barns opplevelse av skilsmisse på slutten av 1990-tallet. Den handler om 12 barn og deres familier og problemstillingen er: *Hvordan påvirker foreldrenes skilsmisse barna, hva gjør barna sårbare og hvordan bidrar barna og foreldrene til å håndtere situasjonen?* Fokus i undersøkelsen er barnas opplevelse av skilsmissen og det er deres stemmer jeg har ønsket å få frem. Jeg har forsøkt å studere barna på sine egne premisser. Undersøkelsen tar utgangspunkt i barna som jeg antok hadde det vanskeligst i forbindelse med skilsmissen. Jeg mener at dette utvalget best kan tydeliggjøre hvilke faktorer som kan forklare barnas opplevelser, deres sårbarhet og forutsetninger for håndtering.

Avhandlingen er i første rekke basert på kvalitative forskningsintervju med barn, men også med deres foreldre. Barna i utvalget ble valgt ut fra følgende kriterium: *Familier som oppga at de hadde fått hjelp fra det profesjonelle hjelpeapparatet i forbindelse med skilsmissen.* Barna ble vurdert og kategorisert i to grupper med utgangspunkt i likheter og forskjeller. De to gruppene er barn som ”har det litt bra og litt dårlig” og barn som ”har det dårlig”.

Avhandlingen består av fire analysekapitler. I det første kapitlet diskuteres barnas opplevelse av separasjonen i lys av begrepet krise og kriseteori. I kapitlet vises det at barnas reaksjoner varierer både i styrke og intensitet. Om barna var forberedt på at foreldrene kunne komme til å skilles, informasjonen barna ble gitt, foreldrenes evne til å hjelpe barna og konfliktnivået mellom foreldrene er avgjørende for barnas sårbarhet og håndtering.

Det andre kapitlet fokuserer på hvordan svekket og dårlig økonomi i forbindelse med skilsmisse påvirker barns utvikling. Barns dagligliv påvirkes av arbeidsoppgaver, lomme-penger, fritidsaktiviteter og bekymring som har sammenheng med husholdets økonomi. Foreldrenes håndtering, samarbeid om økonomien og foreldrenes tilgjengelighet har betydning for hvordan barna har det, og påvirker barnas lojalitet og sårbarhet.

I tredje kapittel undersøkes hvordan flytting som skilsmisse ofte fører til påvirker barnas utvikling og hvordan samværsforelderens flytting kan virke negativt inn på barna. Konsekvenser for barna er savn av nærmiljø og nettverk, tap av kontakt med samværsforelder og de forandringer og sosialt stress som flyttingen ofte medfører. Foreldrenes hjelp til å håndtere flyttingen, avstand til samværsforelder og tilrettelegging av samværet er av stor betydning. Noen barn som har flyttet bort fra et problematisk forhold opplevde flyttingen som en gevinst.

I det siste analysekapitlet er temaet hvordan endringene i barn-/foreldrerelasjonen påvirker barns sårbarhet og utvikling. Betydningen av tid sammen med henholdsvis sambo- og samværsforelder og kvaliteten i barn-/foreldrerelasjonen drøftes inngående. Foreldre som ikke makter foreldreoppgavene og konfliktfylt foreldresamarbeid er det som best forklarer endringene og svekkede barn-/foreldrerelasjoner.

I siste kapittel oppsummeres og drøftes resultatene fra analysen og hvilke forhold som utfordrer barnas sårbarhet og svekker deres evne til å håndtere den nye situasjonen. Dessuten hva som kreves av foreldrene for å håndtere situasjonen til beste for barna. Jeg drøfter også i hvilken grad skilsmissen og/eller familiekarrieren kan forklare barnas opplevelse av skilsmisse. Avhandlingen understreker betydningen av å ha et barneperspektiv og å forstå kompleksiteten i barns opplevelser av skilsmisse.

Kontakt: Inge Kvaran, e-post: inge.kvaran@hist.no

Tor Slettebø

Foreldres medbestemmelse i barnevernet. En studie av foreldres erfaringer med individuell og kollektiv medvirkning

Avhandling for graden dr. polit. i sosialt arbeid og helsevitenskap ved Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU, Trondheim. Disputas i mai 2008.

Avhandlingens tema er brukermedvirkning, og hovedspørsmålet er hvordan foreldre opplever individuell og kollektiv medvirkning i kontakten med barneverntjenesten. Avhandlingen bygger på to undersøkelser.

En intervjuundersøkelse omhandler hvordan foreldre opplever individuell medvirkning (i egen sak). Undersøkelsen er basert på kvalitative intervjuer med 21 tilfeldig valgte foreldre i kontakt med barnevernet i to kommuner. Intervjuundersøkelsen viste at foreldrene oppfattet brukermedvirkning som et fremmedord, men de hadde mange synspunkter når det gjaldt innflytelse og medbestemmelse. Undersøkelsen konkluderer med at det var saksbehandlerne som kontrollerte samarbeidet, og samarbeidet med fagfolkene kan derfor betegnes som konsultasjon, ikke medvirkning. De fleste som mottok hjelpetiltak i hjemmet, var tilfredse med mulighetene til medvirkning, men beskrev samtidig liten grad av innflytelse. Dette misforholdet tyder på at brukerne manglet kunnskaper om sine rettigheter. I tillegg hadde de små forutsetninger for medvirkning fordi de hadde lite kjennskap om hva de kunne få hjelp til. De foreldrene som tilhørte etniske minoriteter hadde spesielt lave kunnskaper. Foreldrene hadde generelt vanskelige levekår, og avhengigheten av tjenestene kan gjøre det vanskelig å komme med kritikk. De foreldrene som var fratatt omsorgen for barna var misfornøyde med påvirkningsmulighetene, men undersøkelsen tyder på at misnøyen ikke bare var knyttet til utøvelse av tvang. Opplevelsen av misnøye hadde også sammenheng med kjennetegn ved foreldrene, relasjonen og organisasjonen.

Den andre undersøkelsen er en casestudie av foreldres erfaringer med kollektiv medvirkning (på tjenestenivå). Casestudien omfatter virksomheten i "Brukergruppa", en gruppe bestående av foreldre, barnevernsarbeidere, fosterforeldre, forsker og ulike gjester. Gruppen eksisterte i over fire år. Casestudien er basert på aksjonsforskning; og fremstillingen bygger på deltakende observasjon, skriftlige referater, individuelle intervjuer og tilbakemeldinger fra foreldrene selv. I casestudien av Brukergruppa analyseres motiver og forutsetninger for at foreldre som var fratatt omsorgen for barna ønsket å samhandle med barnevernet. Mange kom fordi de ønsket å gi uttrykk for sine erfaringer, og fordi de ville bidra til endring av det generelle tjenestetilbudet. Undersøkelser viser at foreldrene lykkes med å få økt innflytelse på blant annet lokal tjenesteutforming. Foreldrene søkte også anerkjennelse og respekt, samtidig som de ønsket å møte andre i samme situasjon og drøfte felles problemer. Foreldrenes erfaringer fra gruppeprosessen har mange fellestrekk med empowerment, hvor de gjennom gruppebevissthet har utviklet handlingskompetanse og selvtillit, og samtidig har redusert følelsen av selvbebreidelse. Undersøkelsen viste hvordan barneverntjenesten kan legge til rette for medvirkningsprosesser med brukere som de i utgangspunktet har konflikter med.

Kontakt: Tor Slettebø, e-post: tor.slettebo@diakonhjemmet.no

Maria Øksnes

"Hvis det er noe vi ikke får lov til, så sniker vi oss til det!" Perspektiver på fritid og barns muligheter til å skape alternative fluktlinjer

Avhandling for graden PhD i pedagogikk ved Fakultetet for samfunnsvitenskap og teknologi-
ledelse, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, NTNU, Trondheim. Disputas i mai
2008.

Det overordnede forskningsspørsmålet for denne studien har vært en problematisering av forestillingen om fritid og lek, og hvordan fritid og lek har blitt gjenstand for instrumentalisering i vår tid. Gjennom en idéhistorisk tilnærming presenteres ulike perspektiver på forholdet mellom arbeid og fritid. Sentralt i diskusjonen har det vært å få frem at de fornuftsmessige sidene ved livet har dominert på bekostning av irrasjonelle sider som lek, glede, fornøyelse, følelser og kropp. Fritid og lek fremstilles riktignok som mål i seg selv, men blir på samme tid i stadig større omfang knyttet til disiplin, makt og normalisering, og reduseres til et redskap for å optimalisere både barn og voksnes utvikling og selvaktualisering. En slik instrumentalistisk mentalitet ser ut til å være et fenomen som omfavner våre liv på en gjennomgripende måte. Hensikten med denne avhandlingen har vært å vise at det i kontrast til den rasjonelle, monologiske og dikotomiske forståelsen som har dominert den tradisjonelle fritids- og lekforskningen, finnes alternative og mer dialogiske måter å forstå fritid og lek på.

Fritidsteoretikeren Chris Rojeks pessimistiske tolkning av Karl Marx er avhandlingens teoretiske utgangspunkt. For Rojek ser det ut til at fritiden fremmedgjøres av arbeidet og derfor kun fremstår som en illusjon. Med referanse til blant andre Michel Foucault, hevder Rojek at fritiden aldri kan bli et frihetens rike fordi makten er overalt. Avhandlingen ønsker å få frem at det dialogiske aspektet ved Foucaults tenkning om makt, som kort fortalt innebærer at der det er makt er det også motstand, ofte undervurderes. Gjennom Bakhtins forestillinger om dialog og karneval er det gjort en undersøkelse av hvordan fritid kan betraktes som et område som oppleves som virkelig og meningsfullt for de som deler den. Ut fra en forestilling om at et mer gjensidig dialogisk og karnevalesk potensial kommer best frem i barns lek er illustrasjoner fra barns liv i en skolefritidsordning (SFO) brukt. Gjennom en mindre empirisk studie av barns fritid og lek i en SFO antydes det at barn ved å yte karnevalesk motstand skaper sine egne fluktveier.

Kontakt: Maria Øksnes, e-post: mok@dmmh.no